

Reviczky Katalin

Felidézett beszélgetés Maestro Hundertwasserrel

„Az emberek azt hiszik, excentrikus vagyok, hogy hajbászom a népszerűséget, és közben elfelejtik, hogy amit csinállok, az énemnek egy része, saját természetes kifejezőmódom. Miért nem teheti az ember azt, amit egy virág, ami jólesik neki, ami megfelel egyéniségének?...”

„A művész munkája épp azért olyan nehéz, mert erőszakkal, szorgalommal vagy intelligenciával nem végezhető el... nekem talán sikerült részt nyitnom a megmagyarázhatatlan felé, de hogy hogyan sikerült, arra nehéz magyarázatot találni...”

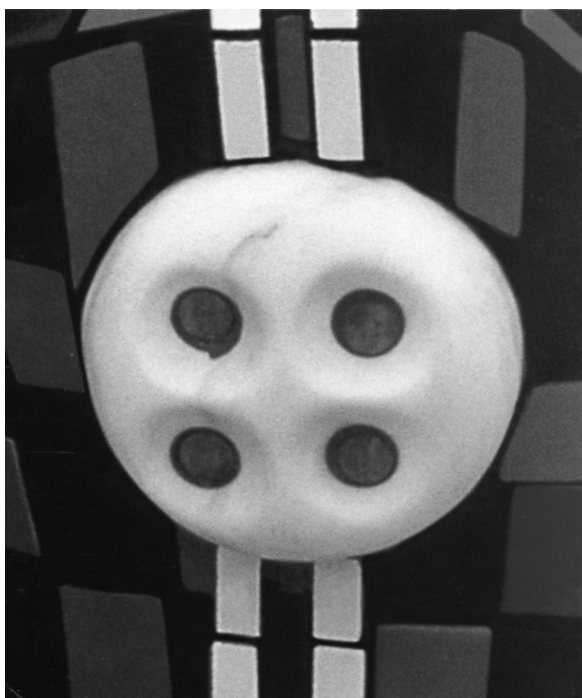
„Minden egyes kép egy kapu, amely lehetővé teszi számunkra a fölemelkedést egy olyan világba, amelyik nagyon közel van és mégis nagyon távol, ahová nincs belépésünk, vagy amelyben talán benne is élünk, mégsem tudunk róla tudomást szerezni; olyan világ ez, amelyik szemben áll a valódi világgal...”

„Talán azt szeretném, ha a természet mágusának neveznének, vagy valami effélének; nem más az, mint mágia, ahogy megtöltök egy festményt, mint amikor vízzel töltök tele egy poharat.”

„A boldogság egyáltalán nem függ a gazdagságtól és nem függ a termelékenységtől sem, nem könnyű meghatározni... Úgy kell élni, mintha az ember mindig háborúban élne, ahol mindenből szűkösen van!”

A Mester, polgári néven Fritz Stowasser, aki mindent tisztelt, ami élt, aki a toaletttől a templomig mindent épített és virággal, növényvel telepített be, 60. születésnapját egy saját építésű, színes mázas WC-ben ünnepelte, aki a bécsi skyline ökológiai szeméttetőjét megteremtette, természettel harmonizáló erőművet, iskolákat, lakótelepeket épített, s aki gondolkodásmódjával, művészetével, kulcsinjével abszolút törvényen kívül álló volt, aki műértőt és laikust egyaránt mehökkentett, aki szegénygazdagon élt és gazdagszegényen hunyt el, halála után is meglepetésről gondoskodik. Míg egyetlen Biblia-képillusztrációja 18 millió eurót hozott örökösének papíron, a legdrágábban eladott „műve” az utóbbi években egyetlen árverésen áruba bocsátott autogram volt 168 euróért. A pénz azonban, sem nagy, sem kicsi, nincs többé, eltűnt, az állítólagos hatalmas vagyomból lányára mindössze másfél száz ezer euró és egyetlen értékes festmény maradt. Jogörököse és egykori menedzsere kétségbeesett, múzeuma problémákkal küszködik. Mi lesz a fenomén emlékéből?

Jó néhány évvel ezelőtt filmet készítettem vele a televíziónak. Nem arra válaszolt, amit kérdeztem, annál nagyszerűbben elmélkedett azonban önmagáról. Az elfelejtett beszélgetést úgy élem át újra, mintha engem is meghívott volna sajtóságos földi paradicsomába, melyet

távol mindenféle építési törvénytől és előírástól a Zöld Szigeten teremtett magának.

„Ott elöl van egy pad, azon szoktam meditálni” – szolt a Mester, én pedig szinte kézzelfoghatóan érzékelem az Eget a Föld alatt. Tejutak világítanak a fejem felett. Nem az igazi mennybolt, hanem egy a művész által néhány méterrel a föld szintje alatt kivájt barlang számtalan apró lámpácskával kivilágított égboltja. Elfűjjük a gyertyákat és átadjuk magunkat e barlangi mennybéli hangulatnak...

A művész, akit a világ többféle néven ismert, bárhol tartózkodott is, szívesen vállalt építési, festési feladatot bárkinek és bármikor. Első számú postacíme azonban Bécs volt. Grabenre nyíló tetőlakásának ablaka egyenesen a Stephansdomra nézett. Amikor otthon tartózkodott, kiakasztotta saját kreációjú zászlóját, mint valami várúr, jelezvén otthon a gazda. Tetőteraszos lapos földréteg húzódott virágágyasként lakásában is, ahol csak vízszintes terület, lépcső akadt. Akár egy botanikus kertben, úgy érezte magát benne az ember. Röviddel hatvanadik születésnapja után végleg kivándorolt a „szabad világba”. Miért éppen Új-Zélandba? – tehetné fel az ember joggal a kérdést. – „Mert messzebb már egyszerűen nem lehetséges!” – válaszolta szinte befelé mosolyogva cinkos hunyorítással. „Szeretem a földgolyót két kézzel és két oldalról átfogni!” – Hundertwassernek azonban ennél

nyomásabb oka is volt minderre. Édesanyjával nőtt fel, aki zsidó származása miatt rengeteget küszködött a nemzetiszocializmus időszakában, és mindig a kivándorlásról, a szabadságról álmodozott. Később, egyik fiatalkori első kiállítása alkalmával Hundertwasser sorsszerűen bele is szeretett a gazdag természeti világba. Négy-száz hektárnyi területet, egy elhagyott farmot vásárolt, melyet közös ismerősünk szerint saját kezűleg szántott fel és ültetett be fákkal. Az irodalom, a szerte a világon megjelent újságcikkek harmincezer fától háromszázezerig terjedően a legkülönbélebb adatokat tartja számon ültetési nagyságrendjéről. Otthonában mindent a természettől vett. A világítás liánokon függött, a WC humusztoalett volt, napenergiából nyerte a fényt és az áramot és tanyájának hatalmas belső fala ki volt tapétázva tarkabarka színű és formájú üvegpoharakkal és üvegcsékkal. Úgy csillogtak-villogtak a fényben, mint a meseországban.

A bohémek bohémje, aki mindig a jó ég tudja, honnan vett színes göncökben, Victor Hugo-regényekből ismerős diáksapkákban volt látható, már fiatalkorában be akarta bizonyítani, hogy pénz nélkül is lehet élni. Piacok hulladékából táplálkozott, eldobott takarókból varrt magának hálósákat és a szabadban éjszakázott. Csalánlevesen élt, egyetlen kilóból egy egész hétig. Majd szinte forradalmi ötletként 14 napos időszakokra meghívatta magát szűkebb baráti köre tagjaival, hogy ne haljon éhen. Szerette transzcendentálni az ellentéteket. „Ha az ember nem fut a pénz után, az fog utána futni.” Anyagilag nem volt szegény, hiszen ha lassú természetű ember volt is, pontosan 2002 nyilvántartott művészi alkotást hozott létre, számos építészeti művet, festményeket, autó-rendszámablákat, bélyegrajzokat, melyeket jól

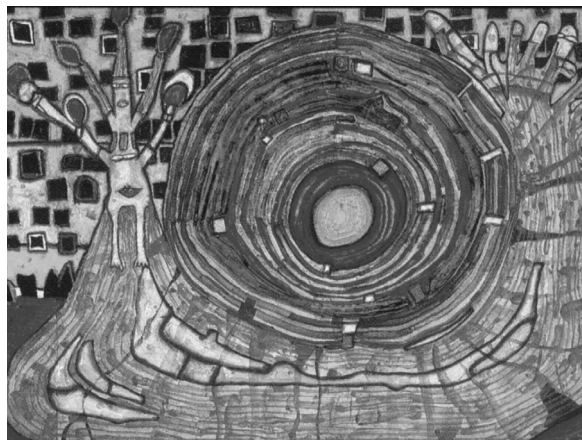
megfizettek, hiszen megrendelői jobbára a városi hivatalokból álltak. Mindazonáltal rendkívül igénytelen életet élt. Kizárólag bérlakásokban lakott; bécsi lakásán kívül egy velencei palazzóval is rendelkezett és néhány ezer schillingért egy fűrésztelepet vásárolt magának malommal az alsó-ausztriai Waldviertel romantikus természeti környezetében. Ugyanakkor megelégedett egy sarokkal és egy matraccal, no meg valami rajzasztallal, hogy boldog legyen. Mindez nem azt jelenti, hogy nem érezte jól magát a luxusban, de azt is a legnagyobb természetességgel és szerénységgel fogadta. Egy véletlen folytán épp egy luxuszűzősön hunyt el.

Modern művészetben, osztrák szecesszió mellett, Klimt, Schiele és a szimbolista Kampmann formavilágából merített, de utánozhatatlanul szuverén egyéniség volt. Nemcsak nevével teremtett szimbólumot (Stowasser és német nyelvű fordítása, Hundertwasser, azaz „Százvíz”, vagy „Regentag”, azaz „Esőnap”, mert a lejobban a földet éltető, termékenységet segítő eső után érezte magát, vagy „Dunkelbunt”, azaz „Sötét-tarka”, hiszen a színek is valahol a sötétségből törnek elő, és „Friedensreich”, azaz „Békével-gazdag”), de a ter-

mészet különféle elemeiből, a vízből, a fából, hagymakupolából, a „vegetációt, a szüntelen elpusztíthatatlan életet szimbolizáló spirálvonalból, mely úgy növekszik, mint a növény”. Olyan szimbólum-világot épített maga köré, amivel meg kívánta reformálni és javítani az életet. Homogén világképet teremtett magának, festészete pedig ennek az érzeki és érzelmi világképnek lett a tükré, konkrét szférák közötti tárgyiasítása.

Mi volt vajon a célja a választott nevekkel? „Az ember ne a rákényszerített utat járja, hanem akarjon önmaga lenni. Szokása, sőt kötelessége is legyen az önállóság!” – Mit jelentettek számára a művészetben – építészetben vagy festészetben – az újra visszatérő motívumok? „Nem is annyira a motívumok szimbolikus tartalma a lényeg, hanem hogy mennyire lehet őket élettel megtölteni: organikusan, lassan, nem brutális gyorsasággal. Olyan ez, mint amikor az építészetben vagy a festészetben egyik réteget a másikra helyezünk. Milyen szép is megfigyelni a természet fejlődésének menetét! A folyót például, amely soha nem erőszakosan egyenesen alakítja medrét, hanem ahol akadályba ütközik, kerülő utat tesz, ahol laposabb, puhább talajra talál, ott nyugodtan elterpeszkedik, ahol pedig gátak kényszerítik keskenyebb mederbe, ott gyorsabban rohan. Az ember ezzel szemben brutálisan rohan mindig csak előre, és ezzel csupán saját pusztulását gyorsítja. Nem szívleli meg a kozmikus törvényeket, saját maga ássa meg sírját!”

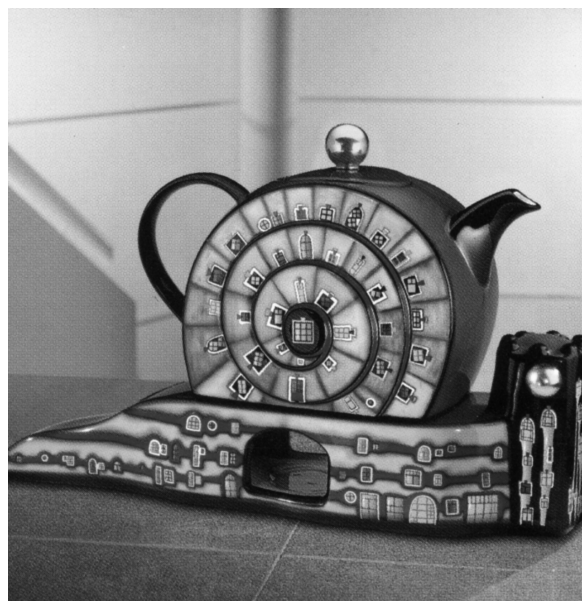
A víz, a gyűrűző tenger nemcsak festészetnek egyik alapvető motívuma, hanem az örök mozgás az élet, az el nem múló természet jelképe is. Lelkének azonban éltető eleme: „Ha tengeren vagyok, nincs másra szükségem, csak a

horizontra!” Vásárolt egy 60 éves szicíliai fabárkát, melyen felépítette Monet példájára úszó műtermét. Ez volt a „Regentag”, ahová gyakran vonult vissza, kizárólag a természet elemeivel történő randevú céljából.

Hundertwasser egyébként is szerette az embert integrálni a természetbe. „Az ember nem létezhet természeti környezete nélkül. Az ember Isten földi mása, Isten pedig kreatív, hiszen megteremtette a világot, a sok-sok madarat, színes pillangót, nem csodálatos teremtmény egy tarka lepke? Az ember is része a teremtésnek, és ha igényli magának a szerepet, hogy valóban Isten földi képmása legyen és meg kívánja vetni lábát e földön, neki is alkotó módon kell gondolkodnia. Kreativitása így válik csak hasonlóvá a természet önálló megnyilatkozási formáihoz. Ha az ember és a természet kreativitása egymásra talál, akkor minden probléma megoldható, ami világunkat foglalkoztatja.”

„Az építészetet is alá kell rendelni a legfontosabbnak, a természetnek. Amíg ez így van, elkerülhetők a katasztrófát hozó konzekvenciák. Az embernek fel kell ugyanis ismernie, hogy ő a legnagyobb kártevő a természetben. Ennek a felismerésnek tudatosulnia kell, hiszen csak vendégségben, átutazóban vagyunk a földön. Ehhez mérten kell viselkednünk. Tudnunk kell, hogy minden, ami Isten ege alatt vízszintes, a természet tulajdona. Nem szabad zavarnunk ennek a világnak a harmóniáját, és főképpen nem szabad bántanunk a spontán burjánzó vegetációt. Az embernek bele kell törődnie, hogy békés szerződésben éljen a természettel, és ezt csak akkor érheti el, ha nem igázza le rabszolga módra a természetet. Ezért telepítem be a háztetőket fákkal, virágokkal. Szébb, békésebb és klimatikailag is egészségesebb így!”

Hitt vajon Hundertwasser a vallásban, idealista művész volt? „Nagyon is az vagyok! A vallásnak komoly értéke és funkciója van számomra, de itt nem a hivatalos vallásokra gondolok, hanem a magasabb rendű természeti értékek megértésére. A festés is vallásos tevékenység!”

Friedensreich Hundertwasser, a Maestro, ahogy szívesen nevezte magát, hiszen korát is megelőzve mindig idősebbnek nézett ki, mint amennyi valójában volt, világpolgár volt a javából. Az egész földgolyóbist birtokolta. Nincs földrész, ahol nem járt, és alig akad ország, melyet nem ismert. „Soha nem az vezérelt, hogy utazásaim során felfedezéseket tegyek, hanem hogy szolgálatára legyek az adott országnak. Az 50-es évek Franciaországában például a baloldali értelmiség el volt keseredve. Először Sztálint imádták, majd Mao Ce-tungot. Én megpróbáltam a fejeket visszafordítani és megmagyarázni, hogy a politika másodlagos dolog. Sokkal fontosabb az emberiség, a humanizmus és a szépség az életben, hogy az ember tovább élhessen. Veszélyes és nehéz kísérlet és feladat az enyém, az ember sokszor talál elutasításra! Vagy itt van Új-Zéland. Az emberek megérkeznek egy új kontinensre, számukra az kell hogy legyen a legfontosabb, hogy jó kapcsolatot alakítsanak ki a természettel. Gondolataim megértetéséhez segítségül hívtam olyan szimbólumokat, mint a maori eredetű zöld spirált vagy a saját tervezésű lobogó életvidám színeit, melyet nemzeti zászlóként fogadnak el. Ausztria a Monarchia felbomlása óta például

identitászavarokkal küzd. Az osztrákok elfelejtettek nemzeti méretek között gondolkodni. Pedig jobb lenne, ha akceptálnák helyüket a Duna-medencében és szomszédaik között, hiszen az osztrák ember közép-európai teremtmény. A gazdasági nagyhatalmak között csak sokadik helyen állhat. Emberileg is más a természete, mint azoknak. Ne akarjon versenyezni Németországgal vagy Japánnal, inkább bizonyítsa be, hogy nagyhatalom a kultúra terén!”

„Az emberek álma még könnyen lehet valóság; a valóság maga azonban nagyon is pusztító, kietlen!” Talán ezért is oly életvidámak, színesek a Hundertwasser-képek. „A festészetre a színgazdagság és a vidámság a jellemző, de a még fontosabb organikus formákkal együttesen kell őket alkalmazni. A festmény nem fénykép, hanem lassan, korszakonként kell létrejönnie és saját erőből kell kifejlődni. Időt kell hagyni neki, hogy megszülessen. A kép nem is tőlem van, csupán én lettem a kiválasztott, nekem volt annyi érzékenységem, hogy hozzásegítsem létrejöttéhez. Persze ha egy művész dolgozik, az önkielégülés, önterápia is egyben. És ha egy alkotással csak egyetlen lépéssel is közelebb férkőzhetünk Istenhez, miért is ne tennénk azt?!”

A Mester munkatársait is faggattam Hundertwasserről és a nőkről. A téma talán azért is érdekes, mert hiszen egy ilyen sajátságosan szuverén egyéniség bizonyára nem talál magának egyik könnyen életre szóló partnert. Mint minden nagy művész, Hundertwasser is leginkább

művészetével volt összeházasodva. Oly jellemző fekete humorával mindig azt válaszolta: „A nők számomra múzsák. Velük való kapcsolatomat nem kell bárkinek is föltétlenül utánozni!” Talán némi szomorkásság is vegyült megfogalmazásába. Az első osztrák–olasz felesége volt, akivel Gibraltárban kötött házasságot, majd egy japán festőnővel élt együtt 1962 és ’66 között. Japánban, Velencében és Franciaországban laktak. Ezután következett Yuka, aki halála pillanatában is vele volt.

Hundertwasser, ez a minden szempontból példátlan vagabund, ugyanakkor példátlan érzékenységgel megáldott művész, 71 éves korában hunyt el a nyílt tengeren. A „Queen Elisabeth II” luxuskabinjában vacsora előtt kissé szenderegni kívánt. A halál oka szívelgyengülés volt, egyszerűen elaludt. Kegyes volt hozzá a sors és a természet. Kedvenc közegében hagyta el a földi világot. Ökológiai temetést kívánt magának. Ma egy tulipánfa alatt nyugszik saját birtokán, hogy humuszja legyen és lelke a fában éljen tovább! Az élet festője, a vegetáció mágusa, a természetes földi paradicsom megálmodója szeretett természete karjaiban pihen.

Vajon e túlzottan is szuverén művész, akit egyértelműen a „másság” jellemzett, akit nem hozott ki sodrából a világ elutasítása (vagy elismerése) és nem érdekelték a társadalmi konvenciók, egészen „normális” volt a szó megszokottan használt értelmében? Úgy érzem, a kérdésfeltevés jogos lehet. Mégis úgy vélem, talán sokkal normálisabb volt, legalábbis a szó klasszikus értelmében véve, mint sokan közülünk, az úgynevezett „civilizáció” által sérült emberek közül. De mint minden vélemény, ez is szubjektív, szóljanak hát érte saját munkái a Szépművészeti Múzeumban ősszel nyíló oeuvre-kiállításon!

